

Şirvan (Siirt) Yöresinde Yetişen Makrofunguslar Üzerinde Taksonomik Bir Araştırma

Yunus DENĞİZ, Kenan DEMİREL
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü-Van
kdemirel_99@yahoo.com

Özet: Bu çalışma; Siirt ili Şirvan ilçesi sınırları içerisinde doğal olarak yetişen ve 2013-2014 yıllarında toplanan makrofungus örnekleri üzerinde yapılmıştır. Arazi çalışmaları sırasında toplanan mantar örneklerinin yetişme ortamlarında renkli resimleri çekilmiş, morfolojik ve ekolojik özellikleri ile yöre halkının makrofunguslar hakkındaki bilgileri kaydedilmiştir. Arazi ve laboratuvar çalışmaları sonucunda teşhisleri yapılan örneklerin *Pezizomycetes* ve *Agaricomycetes* sınıflarına ait 6 ordo ve 18 familya içerisinde dağılım gösteren toplam 53 makrofungus türü olduğu tespit edilmiştir. Bunların 20'si yenen, 26'sı yenmeyen, 7'si ise zehirli özelliktedir. Ayrıca *Coprinopsis variegata* (Peck) Redhead, Vilgalys & Moncalvo türü ilk defa bu çalışma ile saptanarak ülkemiz makrofungus çeşitliliğine ilave edilmiştir. Tespit edilen makrofunguslar Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Mikoloji Araştırma laboratuvarında saklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Makrofungus çeşitliliği, Taksonomi, Yeni kayıt, Şirvan (Siirt-TÜRKİYE)

A Taxonomical Research On The Macrofungi Grown In Şirvan (Siirt) Province

Abstract: This study was carried out on macrofungi specimens, grown naturally in Şirvan (Siirt) district and collected between the years of 2013 and 2014 during field studies. The colorful photographs of all specimens were taken in natural habitat with digital camera. The ecological and morphological features of specimens and information on macrofungi known by local people were recorded. As a result of field and laboratory investigations, the total of 53 species stated in 18 families and 6 ordos belonging to *Pezizomycetes* and *Agaricomycetes* classis were identified. 20 of them are edible, 26 of them are inedible, 7 of them are poisonous. Moreover, in this study, the following 1 species was identified as a new record for Turkish Mycobiota: *Coprinopsis variegata* (Peck) Redhead, Vilgalys & Moncalvo The systematic, basidiocarp, ascocarp, spore photographs, distributions, the descriptions of new records and the other features of identified macrofungi were also added. The identified specimens have been stored and maintained in Mycology Laboratory, Biology Department, Faculty of Science, University of Yüzüncü Yıl.

Keywords: Macrofungus diversity, taxonomy, new records, Şirvan, (Siirt-Türkiye)

Giriş

Ülkemiz, üç farklı fitocoğrafik bölgede yer aldığından zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Bu zenginlik makrofungus çeşitliliğini de artırmaktadır. Ülkemizde makrofunguslarla ilgili çalışmalar 1915 yılında başlamış ve günümüze kadar toplam 495 çalışma yapılmıştır. Son olarak Sesli ve Denchev, (2014) ve Solak ve ark. (2015) tarafından hazırlanan ve 2015 yılının şubat ayına kadar yayınlanan çalışmaları içeren Checklist'te toplam 2422 makrofungus taksonu listelenmiştir.

Araştırma alanı olarak seçilen Şirvan yöresinin yer almış olduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve yakın bölge olan Doğu Anadolu Bölgesinde konu ile ilgili şimdiye kadar yapılan çalışmalar bu Checklist te verilmiştir.

Literatür incelemeleri sonucunda araştırma alanı olarak seçilen bölgede daha önce herhangi bir kayıt bulunmadığından dolayı bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışma ile Şirvan (Siirt) yöresinde doğal olarak yetişen makrofunguslar tespit edilerek, ülkemiz mikobiyotasının zenginleştirilmesine katkı sağlamayı hedefledik. Ayrıca mantarların habitat, mevsimsel dağılım ve etnomikolojik özelliklerini belirlemeyi amaç edindik.

Materyal ve Yöntem

Çalışma materyalini, Şirvan (Siirt) ilçe sınırları içinde doğal olarak yetişen ve 2013-2014 yıllarında yörede yapılan arazi çalışmaları ile toplanan makromantar örnekleri oluşturmaktadır. Ayrıca mantar örneklerinin doğal habitatlarında fotoğraflarının çekiminde kullanılan dijital fotoğraf makinesi, örneklerinin mikroskopik yapılarının incelenmesinde ve spor boyutlarının

ölçülmesinde kullanılan araştırma mikroskobu, mikrometre takımı ve ilgili literatür oluşturmaktadır.

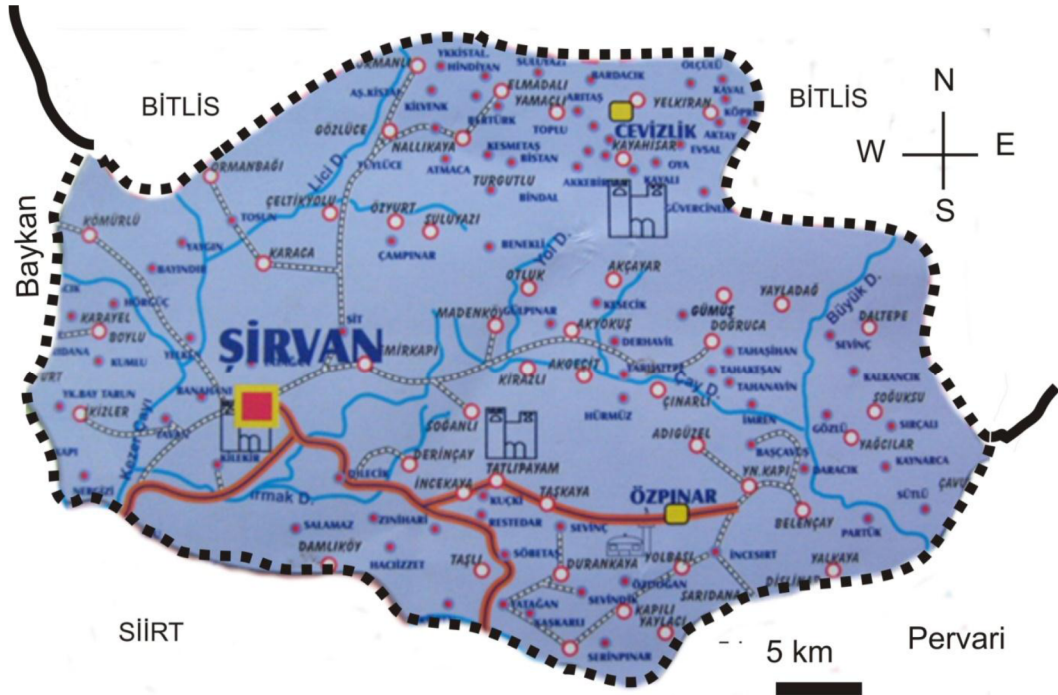
Arazi ve laboratuvar çalışmaları sonucunda elde edilen verilerle makrofunguslar için deskripsiyonlar çıkarılmıştır. Bu deskripsiyonlar ilgili literatür (Phillips, 1981; Moser, 1983; Watling ve Gregori, 1987; Buczacki, 1989; Bresinsky ve Besl, 1990; Ellis ve Ellis, 1990; Breitenbach ve Kränzlin, 1984,1986, 1991, 1995; 2000; Jordan, 1995; Kränzlin, 2005) ile karşılaştırılarak örneklerin teşhisi yapılmıştır. Teşhis edilen örnekler Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Mikoloji laboratuvarında saklanmaktadır.

Araştırma alanının coğrafi konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Siirt sınırları içerisinde yer alan Şirvan, ilin hemen kuzeyindedir. İlçenin doğusunda Pervari İlçesi, batısında Baykan İlçesi, kuzeyinde Bitlis ili, doğusunda Hizan ilçesi, güneyinde Siirt ili vardır (Şekil 1).

Bulgular

Arazi ve laboratuvar çalışmaları sonucunda teşhisleri yapılan örneklerin *Pezizomycetes* ve *Agaricomycetes* sınıflarına ait 6 ordo ve 18 familya içerisinde dağılım gösteren toplam 53 makrofungus taksonu olduğu tespit edilmiştir. Taksonların geçerli isimleri Sesli ve Denchev (2014) ve Solak ve ark., (2015)'e göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Ayrıca saptanan taksonların habitatları, toplama yerleri, coğrafi konumları toplama tarihleri (örn.: Ağaç kalıntısı üzeri, kütük üzeri, dere kenarı, 38°11'91.91"K, 42°03'31.07"D. 1010 m. D.9.) şahsi fungarium numaraları ile birlikte yeni kayıt (*) taksonun deskripsiyonu

Şekil 1. Araştırma yöresinin haritası.

verilmiştir. *Ascomycota*

Peizomycetes

Pezizales

Helvellaceae Fr.

1. *Helvella leucopus* Pers.

Literatüre göre yenen bir türdür (Buczacki, 1989). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp ağaçları altı, Demirkapı köyü bahçe, dere kenarı, 38°06'50.98"K, 42°06'81.39"D. 959 m. 12.04.2014. D.89; Gözlüce köyü bahçe, dere kenarı, 38°17'00.83"K, 42°10'59.72"D. 1236 m. 23.04.2014. D.135.

Morchellaceae Rchb.

2. *Morchella elata* Fr.

Literatüre göre yenen bir türdür (Buczacki, 1989). Ülkemizin birçok yöresinde "Kuzu Göbeği Mantarı" adı ile tanınan, toplanarak satılan ve yenen bir mantardır. Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp. kütükleri yanı, Nallıkaya köy yolu, 38°17'03.53"K, 42°10'66.37"D. 1236m. 12.04.2014 D.112.

3. *Verpa bohemica* (Krombh.) J. Schröt.

Literatüre göre yenip-yenmediği bilinmemektedir (Breitenbach ve Kränzlin, 1984). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp. ağaçları altı, Nallıkaya köy yolu, 38°11'14.22"K, 42°12'21.18"D. 1258m. 12.04.2014 D.113.

4. *Verpa conica* (O.F. Müll.) Sw.

Literatüre göre yenir (Jordan, 1995). Yörede "kaz ibiği" mantarı olarak adlandırılmakta ve zehirli olduğu bilinmektedir. Populus sp ağaçları altı, Karaca köyü, dere kenarı, 38°12'00.61"K, 42°03'45.12"D. 1019m. 02.04.2013 D.13; Karaca köyü, bahçe, 38°12'05.08"K, 42°03'48.77"D. 1025m. 02.04.2013 D.14; Nallıkaya köy yolu, 38°17'09.16"K, 42°10'68.41"D. 1244m. 12.04.2014 D.116.

Basidiomycota

Agaricomycetes

Agaricales

Agaricaceae Chevall.

5. *Agaricus bisporus* (J.E. Lange)

Imbach

Literatüre göre yenen bir tür olup dünyada en fazla kültürü yapılan ve tanınan bir mantardır (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Çayırılık alan, Demirkapı köyü yaylası, 38°07'68.45"K, 42°07'99.97"D. 1244m. 23.04.2013 D.36.

6. *Agaricus urinascens* (Jul. Schäff. &

F.H. Möller) Singer

Literatüre göre tercihen yenir (Phillips 1981; Buczacki, 1989; Breitenbach ve Kränzlin, 1995; Jordan, 1995). Yörede tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Nallıkaya köyü yakınları, 38°17'17.12"K, 42°15'25.67"D. 1285m. 06.06.2013 D.57.

7. *Bovista plumbea* Pers.

Literatüre göre gençleri yenir (Phillips 1981). Araştırma yöresinde "Ayı Osuruğu mantarı" olarak bilinir. Yörede yenmemektedir. Çayırılık alan, Cevizlik köy yolu, 38°17'11.17"K,

42°16'15.42"D. 1812m. 06.06.2013 D.61; Gözlüce köy yolu, 38°15'05.16"K, 42°09'29.09"D. 1253m. 23.04.2014 D.157; Nallıkaya köyü, 38°17'16.59"K, 42°12'03.59"D. 1363m. 27.04.2014, D.170.

8. *Macrolepiota excoriata* (Schaeff.)

Wasser.

Yenen bir türdür (Phillips, 1981; Moser, 1983; Jordan, 1995; Breitenbach ve Kränzlin, 1995) fakat zehirli Lepiota örnekleriyle karıştırılma ihtimaline karşı dikkatli olunması önerilmiştir (Denis, 1995). Yörede tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Cevizlik köy yolu, Bitlis il sınırı yakınları, 38°17'83.47"K, 42°19'70.27"D. 1757m. 03.11.2013 D.74.

9. *Macrolepiota mastoidea* (Fr.)

Singer

Literatüre göre yenen bir türdür (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yörede tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Cevizlik köyü yakınları, 38°18'02.14"K, 42°21'49.23"D. 1481m. 03.11.2013 D.71.

10. *Calvatia cyathiformis* (Bosc)

Morgan

Literatüre göre yenir (Phillips 1981). Yörede tanınmamaktadır. Orman açıklığı, Cevizlik köyü, 38°17'83.92"K, 42°20'23.06"D. 1481m. 06.06.2013 D.55; Nallıkaya köyü, 38°18'17.32"K, 42°21'50.95"D. 1590m. 06.06.2013.D.60.

Amanitaceae R. Heim ex Pouzar

11. *Amanita magniverrucata*

Thiers & Ammirati

Literatüre göre zehirli olarak bilinmektedir (Bresinsky ve Besl,

1990). Yörede tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Demirkapı köyü yayla, 38°07'29.27"K, 42°06'24.88"D. 1119m. 22.03.2014 D.87.

Bolbitiaceae Singer

12. Bolbitius titubans (Bull.) Fr.

Literatüre göre yenir (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Çayrılık alan, Ormanbağı köyü, 38°15'12.67"K, 42°03'12"D. 1180m. 02.04.2013 D.4; Karaca köyü, 38°12'03.68"K, 42°04'09.98"D. 1006m. 02.04.2013 D.7; Sit köyü yolu 38°08'72.23"K, 42°06'23.91"D. 1091m. 23.04.2013 D.43; Narlıkaya köyü bahçeler, 38°17'17.91"K, 42°14'11.46"D. 1472m. 27.04.2014 D.169.

Inocybaceae Jülich

13. Crepidotus cesatii (Rabenh.)

Sacc.

Literatüre göre yenmemektedir (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Kütük üstü, Sit köyü yakınları dere kenarı, 38°08'475"K, 42°05'884"D. 1094m. 13.04.2014 D.133.

14. Inocybe adaequata (Britzelm.) Sacc.

Literatüre göre zehirlidir (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Populus sp ağaçları altı, Şirvan yakınları, 38°03'26.93"K, 42°02'78.76"D. 752m. 23.04.2014 D.142.

15. Inocybe amethystina Kuyper

Literatüre göre zehirlidir (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Nallıkaya köyü yakınları, 38°17'11.23"K, 42°16'08.52"D. 1794m. 27.04.2014 D.162.

16. Inocybe cincinnata (Fr.)

Quél.

Literatüre göre zehirlidir. (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Populus sp. ağaçları altı, Narlıkaya köyü yolu 38°14'78.55"K, 42°09'00.82"D. 1296m. 12.04.2014 D.106.

17. Inocybe flocculosa (Berk.)

Sacc.

Literatüre göre zehirlidir (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Quercus sp. ağaçları altı, Yamaçlı köyü ormanlık alan, 38°17'84.06"K, 42°17'85.09"D. 1807m. 27.04.2014 D.163.

Mycenaceae Roze

18. Mycena epipterygia (Scop.) Gray

Literatüre göre yenir (Phillips, 1981). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Populus sp. kütük üzeri, Çeltikyolu köyü yol kenarı, 38°16'43.57"K, 42°09'78.07"D. 958m. 23.04.2014 D.138.

19. Mycena renati Quél.

Literatüre göre yenmez (Phillips, 1991; Buczacki, 1989). Araştırma yöresinde tanınmamaktadır. Quercus sp. kütük üstü, Çeltikyolu köyü yakınları, 38°17'02.95"K, 42°10'62.61"D. 1247m. 12.04.2014 D.114.

Physalacriaceae Corner

20. Armillaria mellea (Vahl) P. Kumm.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1991). Araştırma yöresinde tanınmamaktadır. Quercus sp. kütüğü üstü, Cevizlik köyü bahçeler, 38°17'90.67"K, 42°23'32.91"D. 1446m. 02.11.2013 D.64.

Pleurotaceae Kühner

21. *Pleurotus eryngii* (DC.) Quél.

Mevcut literatürlerin tamamına göre yenilen bir türdür. Ülkemizde Erzurum, Elazığ, Ağrı ve Van yörelerinden özellikle kırsal alanda yaşayan halk tarafından iyi tanındığı, sevilerek yendiği ve yöre pazarlarında satıldığı bildirilmiştir (Demirel, 1996). Yöre halkı tarafından da bilinmekte ve tüketilmektedir. Yöre halkı "Heliz mantarı" olarak adlandırmaktadır.

Bitki kalıntısı üzeri, Çeltikyolu köyü yayla, 38°14'00.42"K, 42°07'44"D. 1308m. 04.04.2013 D.15; Çeltikyolu köyü bahçe, 38°14'32.31"K, 42°06'60.07"D. 1087m. 04.04.2013 D.18; Boylu köyü bahçe yanı, 38°09'59.3"K, 41°94'36.98"D. 1020m. 11.04.2013 D.23; Çeltikyolu köyü şeytan kapısı alanı, 38°13'95.52"K, 42°07'48.04"D. 20.04.2013 1307m. D.29.

22. *Pleurotus ostreatus* (Jacq.) P. Kumm.

Mevcut literatürlerin tamamına göre yenilen ve sevilen bir türdür. Van (Demirel, 1996) yöresinde isim verilmeksizin, Elazığ (Gücin, 1983) ve Malatya (Işıloğlu, 1987) yörelerinde ise "Kavak göbeleği" adı ile yöre halkları tarafından tüketildiği bildirilmiştir. Yöre halkı tarafından tanınan ve besin olarak tüketilen bir türdür.

Populus sp., kütükleri üzerinde, Cevizlik köyü bahçeler, 38°17'95.63"K, 42°23'21"D. 1194m. 08.05.2013 D.48; Oya köyü, 38°15'54.96"K, 42°24'38.69"D. 1482m. 03.11.2013 D.68; Kesmetaş köyü 38°16'02.34"K, 42°20'71.12"D. 1383m. 17.11.2013 D.82; Şirvan yakınları 38°05'69.68"K, 42°06'28.74"D. 927m. 12.04.2014 D.118.

Psathyrellaceae Vilgalys, Moncalvo & Redhead

23. *Coprinellus disseminatus* (Pers.) J.E.

Lange

Bazı literatüre göre yenilen ancak çok küçük yapıya olduğundan fazla değer verilmeyen bu tür (Phillips, 1981; Jordan, 1995), bazı literatürlere göre ise yenmez olarak bildirilmiştir (Breitenbach ve Kränzlin 1995) Yörede tanınmamaktadır. *Populus* sp. kütüğü üzerinde, Gözlüce köyü yakınları, 38°17'07.48"K, 42°10'70.55"D. 1240m. 23.04.2014 D.143.

24. *Coprinellus domesticus* (Bolton)

Vilgalys, Hopple & Jacq. Johnson

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından zehirli olarak bilinmektedir. *Populus* sp. kütüğü üzerinde, Şirvan yakınları, 38°05'35.78"K, 42°04'56.27"D. 929m. 23.04.2014 D.147.

25. *Coprinellus ephemerus* (Bull.)

Redhead, Vilgalys & Moncalvo

Literatüre göre yenmez. Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yörede tanınmamaktadır. Gübre yığını üstü, Sit köyü bahçe, 38°08'64.73"K, 42°06'11.14"D. 1062 m. 13.04.2014 D.129.

26. *Coprinellus micaceus* (Bull.)

Vilgalys, Hopple & Jacq. Johnson

Literatüre göre yenir (Phillips, 1981; Buczacki, 1989; Jordan, 1995). Ancak lamellerin rengi koyulaştıktan sonra yenmez. Breitenbach ve Kränzlin (1995)'e göre ise yenmez olarak bildirilmiştir. Yörede tanınmamaktadır. *Populus* sp. kesilmiş kök etrafı, Karaca köyü, 38°11'68.81"K, 42°03'985"D. 992m. 02.04.2013 D.11.

27. *Coprinopsis lagopus* (Fr.) Redhead,

Vilgalys & Moncalvo

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Quercus* sp. ağaç altı, Cevizlik köyü dere kenarı, 38°18'17.49"K,

42°22'46.75"D. 1468m.

17.11.2013 D.79; Demirkapı köyü bahçe, 38°06'26.56"K, 42°06'96.12"D. 950m. 13.04.2014 D.123.

28. **Coprinopsis variegata* (Peck)

Redhead, Vilgalys & Moncalvo

Sin.: *Coprinus atramentarius* var.

variegatus (Peck) Rick

=*Coprinus variegatus* Peck

a. Makroskobik ve Mikroskobik özellikler

Şapka 20-80 mm çapında, gençken yarı küresel, daha sonra çan şeklinde açılır, renk başta beyazımsı zamanla grileşir ve grimsi kahverengiye döner, yüzeyi yama şeklinde beyazımsı veya sarımsı renkte büyükçe pullarla kaplı, pullar zamanla kaybolabilir. Lameller Sapla temas edecek şekilde serbest, başta beyaz renkte, kısa sürede gri veya grimsi mor renk alır, en sonunda siyahlaşır ve bu renkte eriyerek yere damlar. Sap 40-120x5-10 mm boyutlarında, silindirik, çok yada az eşit kalınlıkta, beyaz içi boş, bazen üzerinde velum kalıntıları bulunur, olgunlarında annulus göze çarpar, tabanda kahverengimsi miselyum görülür. Etili kısım ince ve beyazımsıdır. Koku ve tat belirgin değildir (Şekil 2a) Spor 7.5 – 10 x 4-5 µm boyutlarında, elipsoid, kahverengi renkte, yüzeyi düz ve germpor taşır. Spor baskısı siyah veya siyahımsı kahverengi renktedir (Şekil 2b).

b. Yetiştirme yeri özellikleri

Araştırma alanında *Populus* sp. ağaçları yakınında, çürümüş kütükler üzerinde tespit edilmiştir.

c. Diğer özellikleri

Literatüre göre yenmez (Phillips,1981) Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Ülkemiz mikobiyotası için yeni kayıttır.

d. Yayılışı

Populus sp. ağaçları altı, Gözlüce köyü yolu, 38°14'37.04"K, 42°08'61.55"D. 1290m. 06.06.2013 D.56; Demirkapı köyü bahçe, 38°06'50.54"K, 42°06'81.52"D. 1104m. 23.04.2014.D.137.

Şekil 2. **Coprinopsis variegata*'nın a. basidiokarpları b. Basidiosporları.

29. *Panaeolus papilionaceus* (Bull.) Quél.

Breitenbach ve Kränzlin, (1995)'e göre zehirli bir türdür ancak Jordan (1995)'e göre ise yenmeyen bir tür olarak bildirilmiştir. Yöre halkı tarafından zehirli olarak bilinmektedir. Hayvan gübresi üzeri, Demirkapı köyü yakınları 38°07'30.62"K, 42°06'502"D. 981m. 23.04.2013 D.40; Çeltikyolu köyü yol kenarı, 38°14'826"K, 42°08'92.24"D. 1202m. 12.04.2014 D.99.

30. *Panaeolus semiovatus* (Sowerby) S. Lundell & Nannf.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Koyun gübresi üzerinde, Demirkapı köyü yaylası, 38°07'52.58"K, 42°06'37.75"D. 1001m. 23.04.2013 D.44.

31. *Parasola kuehneri* (Uljé & Bas) Redhead, Vilgalys & Hopple

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995; Jordan, 1995). Yöre halkı tarafından zehirli olarak bilinmektedir. *Populus* sp. ağaçları altı, Çeltikyolu köyü bahçeler, 38° 14'28.07"K, 42° 07'03.20"D 1061m, 12.04.2014, D. 100.

32. *Parasola plicatilis* (Curtis) Redhead, Vilgalys & Hopple

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Çayırılık alan, Çeltikyolu köyü bahçeler, 38°14'24.25"K, 42°06'48.96"D. 1277m. 23.04.2014 D.144.

33. *Psathyrella prona* (Fr.) Gillet

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Kumlu topraklı alan, Demirkapı köyü dere kenarı, 38°06'27.91"K,

42°06'86.24"D. 957m. 13.04.2014 D.122.

Schizophyllaceae Quél.

34. *Schizophyllum commune* Fr.

Literatürlere göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin 1986). Yörede tanınmamaktadır. *Populus* sp. kütüğü üzeri, Demirkapı köyü bahçeler, 38° 07'71.97"K, 42° 08'26.36"D 1265m, 12.04.2014, D. 90.

Strophariaceae Singer & A.H. Sm.

35. *Agrocybe vervacti* (Fr.) Singer

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp. ağaçları altı, Cevizlik köyü bahçeler 38°18'18.33"K, 42°21'47.52"D. 1492m. 02.11.2013 D.62.

36. *Psilocybe coronilla* (Bull.) Noordel.

Sin.: ***Stropharia coronilla*** (Bull.) Quél.

Phillips (1981)'e göre yenir. Yörede tanınmamaktadır. Çayırılık alan, Karaca köyü, 38°12'02.63"K, 42°03'27.85"D. 1008m. 02.04.2013 D.6; Demirkapı köyü, otlak alanı, 38°06'62.32"K, 42°06'57.76"D. 1059m. 23.04.2013. D.34; Demirkapı köyü sürü yatak alanı, 38°06'93.24"K, 42°05'41.35"D. 1151m. 23.04.2013 D.42.

37. *Protostropharia semiglobata* (Batsch)

Redhead, Moncalvo & Vilgalys

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Çayırılık alan sığır gübresi üstü, Çeltikyolu köyü mezarlık yanı, 38° 14'31.78"K, 42° 06'91.18"D 1280m, 12.04.2014, D. 98; Sit köyü yol kenarı,

38° 08'69.94"K, 42° 06'17.79"D 1063m,
27.04.2014, D. 160.

38. *Hypoloma capnoides* (Fr.) P.

Kumm.

Literatüre göre yenir (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Quercus* sp. ağaçları altı, Cevizlik köyü bahçe, 38°18'01.12"K, 42°23'22.37"D. 1507m. 02.11.2013 D.67.

39. *Hypoloma fasciculare* (Huds.) P.

Kumm.

Literatürlere göre zehirlidir (Moser, 1983; Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yörede tanınmamaktadır. *Quercus* sp. kütüğü üzerinde, Cevizlik köyü bahçe, 38°18'19.34"K, 42°22'42.78"D 1460m. 17.11.2013 D.75.

40. *Psilocybe coprophila* (Bull.) P.

Kumm.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. At gübresi üstü, Demirkapı köyü yaylası, 38°06'63.72"K, 42°06'74.66"D. 973m. 23.04.2013 D.32.

***Cortinariaceae* R. Heim**

41. *Hebeloma sinapizans* (Paulet) Gillet

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Quercus* sp. ağaçları altı, Oyalı köyü, 38°15'76.42"K, 42°24'00.28"D. 1484m. 17.11.2013 D.84.

***Tricholomataceae* R. Heim ex Pouzar**

42. *Melanoleuca brevipes* (Bull.) Pat.

Literatüre göre yenir (Breitenbach ve Kränzlin, 1995). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Çayrılık

alan, Narlıkaya köyü yolu, 38°14'00.08"K, 42°07'41.18"D. 1286m. 04.04.2013 D.17.

43. *Melanoleuca substrictipes* Kühner

Literatüre göre yenir (Breitenbach ve Kränzlin, 1991). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. Çayrılık alan, Karaca köyü, 38°11'898"K, 42°03'51.67"D. 1014m. 02.04.2013 D.1; Karaca köyü bahçeler, 38°11'79.84"K, 42°03'45.23"D. 1005m. 02.04.2013 D.2.

44. *Tricholoma atosquamosum* Sacc.

Literatüre göre yenir (Breitenbach ve Kränzlin, 1991). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Quercus* sp. ağaçları altı, Çeltikyolu köyü dere yakını, 38°14'21.21"K, 42°06'77.18"D. 1110m. 23.04.2014 D.140.

Geastrales

***Geastraceae* Corda**

45. *Geastrum pectinatum* Pers.

Literatüre göre yenmez (Phillips 1981). Yörede tanınmamaktadır. Toprak üstü, Cevizlik-Oyalı köyü arası, 38°17'70.09"K, 42°21'00.73"D. 1456m. 17.11.2013 D.85; Narlıkaya köyü, 38°17'13.07"K, 42°15'95.84"D. 1777m. 13.04.2014 D.127.

***Polyporales Meruliaceae* Rea**

46. *Bjerkandera adusta* (Willd.) P. Karst.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yörede tanınmamaktadır. *Populus* sp. ağaç kütüğü üzeri, Sit köyü bahçeler,

38°06'472"K, 42°06'80.62"D. 923m.
23.04.2014 D.155.

Polyporaceae Fr. ex Corda

47. *Fomes fomentarius* (L.) Fr.

Ağaçlar üzerinde gelişen odun tahripçisi olan yaygın bir türdür. Tüm yıl boyunca görülür. Literatüre göre *Fagus* sp., *Quercus* sp., *Betula* sp., *Ulmus* sp., *Carpinus* sp., *Alnus* sp., *Aesculus* sp., *Prunus* sp. ve *Platanus* sp. üzerinde de yetiştiği bildirilmiştir (Buczackii, 1989). Araştırma alanında *Populus* sp. ve *Juglans* sp. ağaçları üzerinde belirlenmiştir. Literatüre göre yenmez (Phillips, 1981; Buczacki, 1989). Yöre halkı tarafından ağaç mantarı olarak tanınmaktadır.

Juglans sp. ağacı üzeri, Çeltikyolu köyü, mezarlık 38°14'30.24"K, 42°06'58.62"D. 1270m. 04.04.2013 D.20; Çeltikyolu köyü, bahçe 38°14'28.33"K, 42°06'68.33"D. 1264 m. 04.04.2013 D.21; Cevizlik köyü, bahçe 38°18'26.97"K, 42°23'12.15"D. 1558 m. 08.05.2013 D.52; *Populus* sp. kütüğü üzeri, Karaca köyü, dere kenarı 38°11'91.91"K, 42°03'31.07"D. 1010 m. 02.04.2013 D.9.

48. *Lentinus tigrinus* (Bull.) Fr.

Araştırma yöresinde ilkbahardan sonbahara kadar ortaya çıkan bu mantarın gençlerinin yendiğini, yaşlılarının ise sertleşmesi nedeniyle yenilmediğini bildirmiştir (Breitenbach ve Kränzlin, 1986). Jordan, (1995)'e göre ise yenmez olarak bildirilmiştir. Yörede tanınmamaktadır.

Populus sp. kütüğü üzeri, Boylu köyü bahçeler, 38° 09'64.84"K, 41° 94'29.04"D 1565m, 12.04.2014, D. 96; Çeltikyolu köyü mezarlık, 38° 14'24.11"K, 42° 06'53.95"D 1033m, 12.04.2014, D. 110; Şirvan yakınları, 38° 04'89.98"K, 42° 04'42.91"D 1347m, 12.04.2014, D. 117; Demirkapı köyü

bahçeler, 38° 07'83.56"K, 42° 08'30.55"D 1276m, 13.04.2014, D. 124.

49. *Trametes trogii* Berk.

Literatüre göre yenmez (Buczacki, 1989). Yöre halkı tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp kütüğü üzeri, Cevizlik köyü bahçeler, 38°18'19.82"K, 42°22'87.20"D. 1482m. 17.11.2013 D.80; Cevizlik köyü, 38°17'95.87"K, 42°22'73.90"D. 1454m. 08.05.2013 D.53.

50. *Trametes versicolor* (L.) Lloyd.

Literatüre göre yenmez ve ağaçlarda beyaz çürüklüğe sebep olur (Breitenbach ve Kränzlin, 1986; Buczacki, 1989). Yörede tanınmamaktadır.

Prunus sp kütüğü üzeri, sit köyü yayla alanı, 38°13'89.05"K, 42°10'02.53"D. 1367m. 20.04.2013 D.28; Şirvan yakınları, 38°05'38.16"K, 42°04'54.29"D. 964m. 13.04.2014 D.119.

51. *Polyporus arcularius* (Batsch) Fr.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 2000). Yörede tanınmamaktadır. *Quercus* sp. Ağaç kütüğü üstü, Nallıkaya köyü yolu, 38°14'95.63"K, 42°09'10.64"D. 1272m. 23.04.2014 D.154; Sit köyü yakınları, 38°07'98.66"K, 42°07'52.12"D. 1152m. 27.04.2014 D.161.

Hymenochaetales

***Hymenochaetales* Donk**

52. *Phellinus igniarius* (L.) Quél.

Literatüre göre yenmez (Breitenbach ve Kränzlin, 1986). Yöre halkı tarafından odun tahripçisi olarak bilinmektedir. *Prunus* sp. ağacı üzerinde, Çeltikyolu köyü bahçeler, 38°14'23.54"K, 42°06'81.95"D. 1285m. 04.04.2013 D.19; Boylu köyü bahçeler, 38°09'63.35"K, 41°94'36.98"D. 1030m. 11.04.2013 D.22.

Auriculariales

Auriculariaceae Fr

53. *Auricularia mesenterica* (Dicks.)

Pers.

Literatüre göre yenmez (Jordan, 1995). Halk tarafından tanınmamaktadır. *Populus* sp. kütüğü üzerinde, Çeltikyolu köyü yakınları, 38°16'99.91"K, 42°10'566"D. 1277m. 12.04.2014 D.109.

Tartışma ve Sonuç

Şirvan (Siirt) yöresinde yetişen makrofunguslar üzerinde taksonomik bir araştırma adlı bu çalışmada 18 familya içerisinde dağılım gösteren toplam 53 makrofungus taksonu tespit edilmiştir. Bunların 20'si yenen, 26'sı yenmeyen, 7'si ise zehirli özelliktedir. Yenen türler toplam türlerin % 38'ini, yenmeyenler % 49'unu, zehirli türler ise %13'ünü oluşturmaktadır

Araştırma yöresinde tespit edilen yenen mantar türleri şunlardır: *Helvella leucopus*, *Morchella elata*, *Verpa conica*, *Agaricus bisporus*, *A. urinascens*, *Bovista plumbea*, *Macrolepiota excoriata*, *M. mastoidea*, *Calvatia cyathiformis*, *Bolbitius titubans*, *Mycena eipterygia*, *Pleurotus eryngii*, *P. ostreatus*, *Coprinellus disseminatus*, *C. micaceus*, *Hypholoma capnoides*, *Melanoleuca brevipes*, *M. substrictipes*, *Tricholoma atrosquamosum*, ve *Lentinus tigrinus*.

Araştırma yöresinde tespit edilen zehirli mantar türleri şunlardır: *Amanita magniverrucata*, *Inocybe adaequata*, *I. amethystina*, *I. cincinnata*, *I. flocculosa*, *Panaeolus papilionaceus* ve *Hypholoma fasciculare*.

Yenen türler arasında yörede tanınan ve yenen *Pleurotus eryngii* ve *Pleurotus ostreatus* türleridir. Özellikle *Pleurotus eryngii* "Heliz Mantarı" olarak adlandırılıp sıkça toplanıp tüketilir. Semt pazarlarında köylüler tarafından satışı yapılmaktadır. Diğer yenilebilen türler tanınmamaktadır. Bu konuda gerekli bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma yöresinde mantar zehirlenmesi vakaları görülmemektedir. Budurum, yöre halkının çok iyi tanınan ve tüketilen iki mantar dışında diğer mantarlara ilgi duymadığını göstermektedir.

Yörede belirlenen 53 makrofungus içinde en fazla takson içeren familyalar sırasıyla; *Psathyrellaceae* 11, *Strophariaceae* 7, *Agaricaceae* 6, *Inocybaceae* ve *Polyporaceae* 5'er takson ile temsil edilmektedir. Bu familya üyelerinin fazla yayılış göstermesi özellikle bölgenin bitki örtüsünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yörede en fazla makrofungus örneği nisan ayında toplanmıştır. Bunun sebebi ilkbahar yağışlarının ve sıcaklığın mantar yetişmesi için elverişli olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma yöresinde yapılan çalışmalar sonucunda toplam 14 türün odun tahripçisi olduğu tespit edilmiştir. Çürükçül olan bu türler; *Armillaria mellea*, *Mycena eipterygia*, *M. renati*, *Pleurotus ostreatus*, *Coprinellus micaceus*, *Schizophyllum commune*, *Phellinus igniarius*, *Bjerkandera adusta*, *Fomes fomentarius*, *Lentinus tigrinus*, *Polyporus arcularius*, *Auricularia mesenterica*, *Trametes trogii* ve *T. versicolor*'dur. Bu mantarların özellikle ağaçlar üzerinde

oluşturduğu zararlı etkilere karşı tedbir alınmaması durumunda ekolojik ve ekonomik tahribatın ciddi boyutlara ulaşılması kaçınılmazdır.

Teşekkür:

Bu Çalışma Yüzüncü Yıl üniversitesi Bilimsel Araştırma projeleri Başkanlığınca 2014-FBE-YL039 no'lu proje ile desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı BAP Başkanlığına teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Buczacki, S., 1989. Fungi of Britain and Euro. William Collins Sons & Co Ltd. Glasgow. 320s.
- Breitenbach, J., Kränzlin, F., 1984. Fungi of Switzerland. Vol.1, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Breitenbach, J., Kränzlin, F., 1986. Fungi of Switzerland. Vol.2, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Breitenbach, J., Kränzlin, F., 1991. Fungi of Switzerland. Vol.3, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Breitenbach, J., Kränzlin, F., 1995. Fungi of Switzerland. Vol.4, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Breitenbach, J., Kränzlin, F., 2000. Fungi of Switzerland. Vol.5, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Bresinsky, A., Besl, H., 1990. A Color Atlas of Poisonous Fungi. Wolfe Publishing, London.
- Demirel, K., Van yöresi makrofungusları. Turkish Journal of Botany, 20: 165-169 (1996).
- Denis, R.B., 1995. Mushrooms Poisons and Panaceas: A Handbook for Naturalists, Mycologists, and Physicians, W.H. Freeman and Co, New York, USA.
- Ellis, M.B., Ellis, J. P., 1990. Fungi Without Gills (Hymenomyces and Gasteromyces) An Identification Handbook. Chapman and Hall, Landon
- Gücin, F., 1983. Elazığ İli Sınırları İçinde Yetişen Bazı Makrofunguslar Üzerinde Taksonomik Bir Araştırma (Doktora Tezi), Ege Üniv., Fen Fak., Biyoloji Bölümü, İzmir.
- Işıloğlu, M., 1987. Malatya İli ve Çevresinde Yetişen Yenen ve Zehirli Mantarlar Üzerinde Taksonomik Araştırmalar (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniv. Fen Bilimleri Enst., Konya.
- Jordan, M., The Encyclopedia of Fungi of Great Britain and Europe. David & Charles Book Co., UK. 384s (1995).
- Kränzlin, F., 2005. Fungi of Switzerland. Vol.6, Verlag Mykologia Lucerne, Switzerland.
- Moser, M., 1983. Keys to Agarics and Boleti. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart. 535
- Phillips, R., 1981. Mushrooms and Other Fungi of Great Britain and Europe. Pan Books Ltd., London. 287.
- Sesli, E., Denchev, C.M. 2014. Checklists of the myxomycetes, larger ascomycetes, and larger basidiomycetes in Turkey. 6th edn.
- Solak, M.H., Işıloğlu, M., Kalmış, E., Allı, H., 2015. Macrofungi of Turkey, Checklist Volume II, Üniversiteliler Ofset, Bornova, İzmir.
- Watling, R., Gregory, N.M., 1977. Larger Fungi from Turkey, Iran and Neighboring Countries.